

Literatura.

Dr. Jaroslav Stránský: **Smysl a předmět tiskové opravy.** (Sbirka spisů právnických a národohospodářských, sv. XLVII, Brno 1930.)

Spis Dr. Stránského obsahuje na 108 stránkách jen první tři kapitoly obsáhlého pojednání o tiskové opravě. Pojednává se tu v první kapitole o tiskové opravě jako problému ideovém, v druhé o vzniku, vývoji a ratio legis, ve třetí o předmětu tiskové opravy. Podle předmluvy podává tu autor jakousi ideologii tiskové opravy; pro druhou, dogmatickou část, již odložil až do doby, kdy bude možno ji opřít o nový unifikovaný zákon tiskový, ponechal si pojednání o subjektu práva a subjektu povinnosti této instituce právní, o náležitostech tiskové opravy a náležitostech jejího uveřejnění i předpisy procesní.

V první kapitole, věnované ideovému problému tiskové opravy, správně pozastavuje se nad tím, jak jednotlivé instituce tiskového práva, mezi nimi i instituce tiskové opravy, nejsou v teorii dosavadní spolu spjaty jednotícím nějakým principem, pozitivní ideou, nýbrž jak nanejvýše formálně se spolu spojují nejasným apriorním požadavkem tiskové svobody. Snaží se ujasnit si tento základní dosavadní princip teorie práva tiskového, zjišťuje především, že zvláštní význam periodického tisku, na nějž otázka tiskové opravy především se vztahuje, spočívá v tom, že tento tisk pracuje s jakousi fiktivní individualitou novin, které vstupují ke svému kruhu čtenářů ve zvláštní intimní poměr stále zesilovaný pokrokem techniky. Mluví-li se v souvislosti s touto institucí tisku o svobodě tisku, vtráí se otázka po smyslu této svobody. Stránský duchaplně rozděluje tuto otázku ve tři a ptá se po svobodě či, svobodě od čeho a svobodě k čemu. K první otázce poukazuje na příkladech sovětského Ruska, fašistické Itálie i velkých tiskových trustů v zemích západních, že svoboda tisku má přece jen spíše charakter privilegia, než přívlastky obecného právního statku a dodává: „Kdyby ústředním regulativem tiskových řádů byla skutečně nějaká obecná mohoucnost a funkce všech svěřávných účastníků právního řádu, bylo by snad možno pochopiti negativní konstrukci normového souboru, která se spokojuje určením výjimek. Lidé však se rodí jen s mozky a jazyky, a stroje, jimiž se produkty myšlenkové a jazykové mohoucnosti techniky multiplikuji, samy jsou výjimkou.“ Ideologie tiskové svobody míří patrně ke službě veřejné a ne k pouhému zájmu privilegovaných jednotlivců. „Nejde o volný výkon koncesované živnosti, jde zřejmě o duševní život všech“ (str. 19). S tohoto hlediska svoboda tisku neznámená, než svobodu tištěného slova majetkově privilegovaného jedince (str. 21). Osvoboditi tisk od veřejné moci znamená tedy dáti těmto privilegovaným jedincům možnost, aby působili na veřejné mínění nejen zněním a úpravou zpráv, nýbrž i zatajováním zpráv. Nejdeť v tiskovém právu jen o zabránění deliktům. Tisk může škoditi i jinak, než pácháním trestných činů. Tu již vágní a negativní pojem tiskové svobody nestačí. Jest třeba hledati pozitivní regulativní ideje účelové, máme-li správně vystihnouti vlastní smysl jednotlivých institucí práva tiskového, zvláště i tiskové opravy. Od otázky, o čí svobodu tu jde, od čeho tisk jest svoboden, dospívá tak autor ke třetí své otázce, k čemu je svoboden. Zjišťuje především, že primární funkci periodického tisku jest funkce zpravodajská. Uvažuje pak, je-li věcí právního řádu, aby postulátu pravdivého zpravodajství sloužil také on, resp. jest-li taková jeho orientace v zájmu jeho vlastní vnitřní důslednosti a souladnosti; jest pravdivost periodického zpravo-

dajství žádoucím předmětem ochrany právního řádu? (str. 23). Dochází tu k odpovědi, že „svobodný tisk nechť jest tisk svobodný ve vůli k pravdě a v péči o pravdu, protože pravda jest objektivním jeho určením“. „V ničem není mravní legitimize tiskové svobody, než v tomto určení tisku.“ „Pravdivost tak zvaného veřejného mínění jest veřejný zájem, a zkušenost učí, že bez přispění právního řádu není ochrana tohoto zájmu dostatečnou měrou zajištěna“ (str. 24). Mohlo by se zdáti, že právní řád nejlépe zajistí pravdivost periodického tisku, když pověří stát, aby byl také výhradním představitelem veřejného mínění. Ale zůstáním periodického tisku se více zkazí než spraví. Jen nezávislost tisku na moci je nezávislostí myšlenky. Jest jen zapotřebí podřídití této nezávislosti také tiskaře, vydavatele a redaktory, jejichž funkce nesmí zůstatí privilegiem, které podřizuje veřejné mínění jim. Svoboda tisku, jež doposud byla jen svobodou jejich, musí se státí svobodou pravdivé informace (str. 25).

Dosavadní právní řád snažil se v určitých mezích zabezpečiti pravdivost novinářské zprávy přímou odpovědností zpravodaje. Možnost použití subjektivní odpovědnosti zpravodajovy k tomu cíli jest však povahou věci značně omezena. Je tu však ještě jiná cesta v dnešním právním řádu již obsažená, ale pro neujasněnost svého cíle ne zcela využitá. Jsou to instituce, které umožňují účast veřejné administrativy a účast občanského živlu laického k tomu konci, aby se nepravdivé noviny opravily. Zákonodárce, který k této účasti úřady a občany oprávnil, neuvědomil si sám, že je k ní volá.

S tohoto hlediska slučuje pak Stránský otázku závazku periodického tisku k uveřejnění úředního výnosu s otázkou závazku tohoto tisku k uveřejnění opravy. Bohatými literárními doklady ukazuje tu, jak marně se dosavadní věda snažila obojí tuto instituci uspokojivě vysvětliti. Z pojetí svobody tisku Stránským hájeného vyplývá mu pak přesvědčivé učení, že úřední vyhláška je „projev veřejného úřadu, kterým se ve veřejném zájmu podle možnosti zpravodajsky doplňuje obraz událostí skreslený zámlkami, ať už tendenčními nebo bezděčnými“ (str. 35) a právní řád dává k tomu cíli úřadu možnost částečné expropriace tiskového podniku. A stejně i v opravě vidí částečnou expropriaci periodického tisku k účelu v podstatě stejném.

*Tak se originelním, ale nevšedně duchaplným způsobem podařilo autorovi sloučiti pod společným zorným úhlem čtyři na pohled rozdílné instituce tiskového práva, jež dosavadní teorie nevysvětlovala uspokojivě, lpějíc příliš na soukromoprávním rázu tiskového podnikání. Jest to jednak přímá subjektivní odpovědnost autora, resp. odpovědné redakce z obsahu tiskopisu, při níž nemusí jíti jen o zprávy na cti utrahačné, podvodné, nekalou soutěži diktované nebo poplašené, nýbrž o škodlivé vědomě nepravdivé zprávy novinářské vůbec a to o odpovědnost jednak trestní, jednak civilní, při čemž již třeba přihlížeti jako k exkulpačním momentům jednak k bonae fidei, jednak k veřejnému zájmu. V druhé řadě je to přímá péče administrativní o opravu a doplnění periodického zpravodajství nepravdivého, jímž právní řád pověřuje veřejné úřady nebo zúčastněné osoby soukromé. Posléze ustanovení, aby se v novinách zřetelně odlišila sdělení rázu reklamního od ostatních zpráv (str. 40).

Vystihnuv tak smysl tiskové svobody jako svobody pravdivé informace a získav tak ideový podklad pro systematické zařazení instituce tiskové opravy, omezuje se autor v další své práci na tuto instituci a líčí v následující kapitole podrobně její vznik, vývoj a rationem legis.

Stopovati historické vyličení vzniku a vývoje tiskové opravy autorem podané nemělo by smyslu. Pokud přehlédnouti mohou, jest úplně a tak pečlivě zdělané, že každému, komu jde o historické kořeny dnešní instituce, přinese vhodné informace tak doložené, že mohou býti pod-

kladem dalších podrobnějších studií. Ze srovnání vývoje této instituce ve Francii, v Belgii, v Itálii, ve Švýcarsku na jedné straně, v Německu, v Rakousku a v Uhrách na straně druhé, vyplývá mu, pokud jde o rationem legis, rozdíl mezi francouzským a německým typem tiskové opravy. Kdežto francouzské droit de réponse ukazuje na subjektivně a individualisticky zájmové pohnutky, z nichž tato legislativní myšlenka vznikla, ukazuje německá Berichtigungspflicht na objektivní kulturní účele, jímž by za plného pochopení této původně snad jen polouvědomělé koncepce sloužila (str. 59). Srovnává pak podrobně obě tyto instituce a dochází k poznání, že francouzské právo k odpovědi, jehož podmínkou je, že někdo byl v periodickém tisku jmenován neb označen, a jež není blíže vymezeno, pokud jde o přípustný obsah odpovědi, nemusí se omezití na pouhou opravu, ano, nemusí vůbec opravou býti, takže jde dále, než vyžaduje vlastní smysl instituce tiskové opravy a omezuje tiskovou svobodu měrou zbytečnou. Pokud jde o německý typus tiskové opravy zdůrazňuje především velmi zajímavě, že autoři této instituce sotva si byli jejího smyslu plně vědomi, pokládá však jejich chybné názory, pokud nedošly výrazu v textu zákona, za nerozhodné pro výklad. Omyl vidí především v systematickém zařadování instituce tiskové opravy do kategorie předpisů pořádkových. I tu zvláště rozbořem systematiky Lisztovy dochází k závěru, že právní zřízení tiskové opravy nutno logicky v soustavě tiskového práva konstruovati jako administrativní normu, která ve veřejném zájmu dává publicitu periodického tisku do služeb interesovaných jednotlivců. Správně zdůrazňuje, že v tiskovém právu nejde jen o trestní represí trestných činů obsahem tiskopisu páchaných, že nejde také jen o policejní dozor nad pořádkem ve věcech tiskových, nýbrž že se tu řeší i pozitivní úkoly administrativní, v našem případě úkol, kdy a jak dáti ohroženému neb zasaženému k dispozici za účelem obrany aparát tisku, jímž naň bylo útočeno, a ježž má právě k dispozici jen majitel periodického tisku, nikoliv však postižený. Tím zákon zajišťuje rovnost zbraní v boji, který se před veřejným míněním odehrává. Správně však zdůrazňuje Str., že při německém Berichtigungsrecht jde o jiný účel, než při francouzském droit de réponse. Bylo-li totiž účelem normy francouzské, aby se chránil soukromý zájem jako ekvivalent tiskové moci, tedy, aby se zmírila nepříjemnost tisku, jest účelem normy německé, aby se paralysovala jeho nepravdivost. Tím dospívá autor k základní otázce celého problému, jak s jeho stanoviska se mu jeví, totiž k otázce materiální pravdivosti tiskové opravy. Upozorňuje znovu, že při tiskové opravě jde o pořádek tisku a to ne pouze ve smyslu policejním, nýbrž obecně administrativním; „jde tu o takovou právní organizaci periodického tisku, jaká by nejučelněji sloužila jeho pravdivému zpravodajství“ (str. 73). „Jest to paradox a přece skutečnost, že lze pravdě také posloužiti stejnoměrným nebo aspoň stejnoměrnějším rozdělením možností lhat, je-li ohrožena monopolem veřejného slova, a z této paradoxní skutečnosti čerpá instituce tiskové opravy svůj hlavní smysl“ (str. 73). „Ostatně může právní řád nebezpečí, že se tiskové opravy v konkrétním případě zneužije k šíření nepravdy, čelití dvojím způsobem: Buď pohrůžkou, že takové zneužití bude potrestáno, nebo omezením závazku na případy zpráv nepravdivých“ (str. 75). Při tom správně upozorňuje, že trestnost nepravdivé opravy je myslitelná i v systému, jenž netrestá nepravdivých zpráv. Neboť při opravě se netrestá publicistická nepravdivost, nýbrž obmyslné vetření se v cizí dispoziční oblast pod rouškou právní instituce. Druhou cestu, osvoboditi periodický tisk od povinností, dementovati ve formě tiskových oprav také zprávy pravdivé, pokládá autor za neschůdnou, poněvadž prováděním důkázá by se uveřejnění opravy oddálilo, čímž by oprava pozbyla smyslu. Přimlouvá se však za to, aby instituce tiskové opravy byla normována detailnějšími předpisy než doposud, a vyvozuje tento požadavek ze základního

svého názoru, že „tu máme co činiti s administrativní normou, která soukromé výrobní prostředky veřejného mínění podrobuje z části veřejné službě“, tedy se součástí práva správního, jež vyžaduje hojnější kasaistiky, než normy trestní.

V třetím oddílu jedná autor o předmětu tiskové opravy. Zabývá se tu především otázkou pojmu periodického tiskopisu a nadhazuje otázku, zda by se neměla instituce tiskové opravy rozšířit také na tisk neperiodický. Ačkoliv připouští, že mnohé mluví pro to, zvláště při dílech rázu převážně zpravodajského, nepokládá právní ingerenci v tomto směru za prakticky proveditelnou. Ani tiskovou opravu letáku nebo plakátu nepokládá za uskutečnitelnou. Obšrně a s hojnými literárními doklady se pak zabývá otázkou, co jest považovati za skutečnosti, o nichž opravovaná zpráva jedná, a dochází k požadavku, že táž účelová orientace, která vedla jeho výklad o smyslu tiskové opravy, musí zůstatí vodítkem při interpretaci hlavního znaku dané skutkové podstaty. Velmi duchaplnou analysou dochází k závěru, že vedle událostí, které se dějí a stavy, které trvají, mohou i hodnotní úsudky vyjadřovati skutečnosti, pokud tyto hodnotní úsudky vyplývají z norem „skutečných“, t. j. pozitivně formulovaných ať jakýmkoliv subjektem a v jakémkoliv komplexu, na rozdíl od posudků, které se opírají o pouhý subjektivní dojem kritikův o existenci nějakého měřítka, účele nebo normy. Proto se přimlouvá za to. aby předmět opravy byl v zákoně označen jako „zpráva“, nikoliv jako „skutečnost“.

Poněvadž při tiskové opravě jde jen o objektivní fakt zprávy, může býti žádáno o opravu tiskové chyby. Rovněž nezáleží na tom; zda zpráva podána je indikativně nebo hypoteticky, satiricky nebo ironicky. Pojmově sice by nebylo vyloučeno šíření zprávy obrazem nebo hudbou (popěvky s obecně známým textem), ale pozitivní právo omezuje opravu jen na výrazy slovní; de lege ferenda měla by kasaistika přihlídnouti i k možnosti skreslení skutečnost v periodickém tisku obrazem. Za určitých okolností může i zamčení býti zprávou a připouštěti opravu (výpočet poslanců při určitém jednání přítomných, v němž některé jméno je vynecháno, odůvodňuje opravu stejně jako zpráva, že tento poslanec se jednání nezúčastnil).

Obšrně na konec vyvrací názor, že by zpráva odjinud převzatá nemohla býti předmětem opravy, rovněž jako inserát, i zpráva immunisovaná a oprava sama. —

Kniha doc. Str. zůstala torsem. Toho jest litovati tím více, že teprve při řešení otázek, jež autor vyhradil dalšímu dílu, bude možno plně oceniti význam duchaplné právnické konstrukce ústavu tiskové opravy, již především jest věnován tento první díl. Neboť jako každý vědecký poznatek věd empirických, musí i právnická konstrukce svou správnost prokázati nejen pokud jde o logickou její správnost, nýbrž i pokud jde o vědeckou upotřebitelnost při výkladu konkrétních zjevů, v právní vědě, tedy při výkladu jednotlivých pozitivních norem. Ale i to co zde již Str. podává, stačí k průkazu, že jeho vědecká konstrukce je vážným ziskem, zvláště, srovnáme-li hloubku myšlenek a logickou důslednost jeho spisu s vědeckou lehkomyšlností a povrchností, s níž velmi často se setkáváme v pojednáních, věnovaných právu tiskovému.

Jest především zásluhou Str., že s plným důrazem zamítá obvyklý postoj proti tiskovému právu jako ochraně nejasné jakési tiskové svobody. Kdežto jiným t. zv. občanským právům se již dostalo kritického rozboru v tom smyslu, že nejsou myslitelná jako přirozená, na pozitivním právu nezávislá práva, nýbrž jako politická směrnice, vyplývající z určitého (liberálního) světového názoru, jež může býti interpretační pomůckou při výkladu pozitivního práva, nemůže je však nahraditi; přijímá běžná nauka tiskového práva svobodu tisku jako právní pojem, aniž se namáhá blíže vymeziti jeho obsah. Spokojuje se, jak Str. správně vystihuje, negativním vymezením, že tisk nemá býti omezován veřejnou

moci. Mám za to, že Str. se podařilo přesvědčivě ukázati, že v tomto smyslu t. zv. tisková svoboda neznamena skutečnou svobodu občanů, nýbrž privilej majitele tiskového podniku vykonávati listiv na přesvědčení občanů. Svoboda osobní, domovní, tajemství listovní, právo spolčovaci a shromažďovací jsou skutečné výhody občanů. Tisková svoboda je však do té doby privilej, dokud nemůže tisku uživati každý. Má-li tedy tisková svoboda znamenati skutečný prospěch občanů, skutečný politický princip slučitelný s dnešním našim světovým názorem, jak výrazu dochází v právním řádu, nemožno ji chápati jinak, než jako svobodu k pravdivému zpravodajství, volnost tisku zprostředkovati občanům to, co v tisku hledají, totiž pravdivé zprávy.

Tímto základním hlediskem na vlastní smysl tiskové svobody mění se i pojem tiskové opravy. Není již pouhou možností danou jednotlivci, aby v osobním svém zájmu odpovídal na zprávy jeho osoby se týkající, nýbrž je článkem v řadě opatření, jež právní řád může učiniti v zájmu kulturním, v zájmu zprostředkovati veřejnosti tiskem pravdivé zprávy. Str. ovšem zamítá nejradiálnější způsob řešení, totiž zestátnění tisku ať podle vzoru komunistického nebo fašistického. Neboť vláda není dostatečnou zárukou pravdivosti zpráv jí publikovaných. Nepokládá též za praktickou možnost danou komukoliv, aby opravil jakoukoliv nepravdivou zprávu tisku; neboť musilo by tu býti řízení o pravdivosti zprávy, jež by nepoměrně zatížilo noviny i soudy, aniž by se dosáhlo cíle, aby oprava následovala přímo po nepravdivé zprávě. Vidí jen čtverou možnost, již lze cíli se přiblížiti, totiž civilní odpovědnost za škody nepravdivou zprávou způsobené, trestní odpovědnost za určité nepravdivé zprávy, závazné rozlišování zpráv od placených oznámení, a konečně právo, uživati tisku k opravě, tedy jakousi expropriaci tiskového podniku, jenž se zpronevěřil svému poslání, zprostředkovati pravdivé zprávy, a to jednak tím, že zamlel zprávu pro veřejnost důležitou (povinnost tisku uveřejňovati úřední výnos), jednak tím, že uveřejnil zprávu nepravdivou (povinnost uveřejňovati tiskovou opravu).

Radě takto vedle sebe jednotlivá opatření, jimiž lze působiti k pravdivosti tiskových zpráv, dosahuje nejen upotřebitelného vrchního pojmu, jemuž celou řadu institucí doposud neladné v tiskovém právu rozptýlených lze podřaditi, nýbrž i přesvědčivého a pro podrobnější zpracování vlastního problému významného systematického jeho zařazení. Uvědomuje si, že k společnému cíli, zabezpečení pravdivosti tiskových zpráv slouží nejen ustanovení civilního práva (nárok na náhradu), a práva trestního (přímá odpovědnost za zprávy na cti utračené, podvodné, nekalou soutěží diktované a poplašné), nýbrž i práva správního, totiž přímá péče administrativní o opravu a doplnění periodického zpravodajství nepravdivého, jímž právní řád pověřuje úřady nebo zúčastněné osoby soukromé. Posléze ustanovení, aby se v novinách zřetelně odlišila sdělení rázu reklamního od ostatních zpráv.

Touto svou základní právníkou konstrukcí tiskové opravy získává tak možnost vzájemně hodnotiti jednotlivé systémy tiskové opravy v různých zákonodárstvích zavedené nebo literaturou doporučené. Zvlášť jeho důkaz, že francouzský droit de réponse ukazuje na subjektivně individualistické zájmové pohnutky, z nichž tato legislativní myšlenka vznikla, kdežto německá Berichtigungsrecht na objektivní kulturní účele, jímž by za plného pochopení této původně snad jen polouvědomělé koncepce sloužila, pokládám nejen za přesvědčivý, nýbrž i za značný zisk jak pro výklad pozitivních norem, tak pro další vybudování této instituce. K tomu se připínající úvaha o obraně proti nepravdivé opravě, totiž zda se doporučuje trestní sankce na nepravdivou odpověď, či právo dané tisku odmítnouti takovou opravu, zase mu poskytuje příležitost, ukázati plodnost základní jeho myšlenky, když zdůrazňuje, že civilní i trestní odpovědnost za nepravdivou opravu nemusí se kryti s odpovědností za nepravdivou zprávu, poněvadž při nepravdivé od-

povědi jde o obmyslné vetření se v cizí disposiční oblast pod rouškou právní instituce. Též otázku předmětu tiskové opravy řeší hladce a uspokojivě na základě své konstrukce. Zvláště obtížnou a spornou otázku přípustnosti opravy tam, kde nejde ve zprávě o smysly zjiitelné zjevy, nýbrž o hodnotní úsudky o těchto zjevech řeší velmi duchaplně a podle mého soudu uspokojivě. Netajím si ovšem, že v podstatě správné jeho rozlišení mezi hodnocením normami pozitivně formulovanými ať jakýmkoliv subjektem a v jakémkoliv komplexu, čili normami skutečnými od hodnocení normami anonymními a neskutečnými, může vzbuditi pochybnosti, poněvadž i „anonymní norma“ existuje; za správnější bych považoval rozlišení podle platnosti normy, jednak proto, že existence normy není v jejím fixování v prostoru a čase, nýbrž v její platnosti, jednak proto, že požadavek pravdivosti autorem právem zdůrazňovaný obsahuje v sobě požadavek, aby zpráva, ať jde o fakta nebo o hodnocení, obstála, jsouc hodnocena podle normy objektivní pravdy. Vždyť právě z vývodů Str. vyplývá, že při tiskové opravě nezáleží na tom, zda redaktor zprávu subjektivně hodnotil jako pravdivou nebo nepravdivou. Připustil bych tedy tiskovou opravu ve všech případech, kdy normu, již fakt byl hodnocen, mohu považovati za objektivní, t. j. takovou, jež má podle pravidel logiky uznána býti za obecně platnou, ale také jen v těchto případech. Výrok, že umělecké dílo je kýč, neopírá se o objektivní normu a nemůže tedy býti předmětem tiskové opravy na rozdíl od výroku, že je plagiátem, kdy zpravodaj tedy vytýká, že autor se neřídil objektivní normou, nevydávati cizí duševní plody za vlastní.

Zvláštní ceny dodává dílu Str., že na rozdíl od jiných autorů, podávajících originální myšlenky, nespokojil se výkladem svých názorů, nýbrž velmi pečlivě je konfrontuje s míněním jiných autorů.

Pochybnosti by mohly vzniknouti pokud jde o použitou vědeckou metodu potud, že ve výkladech Str. úvahy dogmatické splývají s úvahami politickými. Mám však za to, že v této důsledně prováděné metodě autorově je jedna z předností jeho díla. Neboť patrným cílem jeho jest, vysvětliti teoreticky instituci opravy tiskové, a to způsobem, jenž by vedl k správnému výkladu sporných pozitivních norem. K tomu nachází vhodnou pomůcku ve vymezení politického cíle tiskové svobody i opravy. Nehledá však tuto pomůcku v subjektivních jakýchsi tendencích politických, nýbrž v objektivních postulátech ústavy. Že takto získaná myšlenková konstrukce je logicky správná, vyplývá z toho, že v podstatě jest to norma, nadřaděná normám tiskového práva, a slučující v myšlenkovou jednotu nejen jednotlivé normy pozitivního práva tiskového, nýbrž i druhotné normy, k nimž dospívá interpretací těchto pozitivních norem. Nelze, tuším, kritériom správné interpretace hledati metodicky správněji. Že je tato cesta prakticky upotřebitelná, ukazuje hořejší rozbor. Ve spisu Str. vidím cenné obohacení chudé literatury tiskového práva, jež zvláště jest vítati nyní, kdy stojíme před novým tiskovým zákonem. Že dílo Str. je také v tomto legislativním směru upotřebitelné, ukazuje již první jeho kapitola, jež, uveřejněna v roč. VII. (1928) Vědecké ročenky právnické fakulty, nezůstala bez vlivu na osnovu tiskového zákona z r. 1930. Kallab.

Doc. Dr. Vladimír Solnař: **Zločinnost v zemích českých v letech 1914—1922** s hlediska kriminální etiologie a reformy trestního práva (Praha 1931, knihovna sborníku věd právních a státních).

Docent Dr. Solnař, jenž již v řadě studií obíral se otázkami převážně rázu kriminálně politického (tak ve spisku Neurčitě odsouzení, 1925, Poznámky k systémům trestů v čs. osnově trestního zákona, Věstník čs. společnosti pro právo trestní, 1925, La legislazione penale in Cecoslovacchia, Annuario di Diritto Comparato e di Studi Legislativi,

1930, a v řadě referátů v Revue de droit pénal et de criminologie i v referátech pro londýnský kongres vězeňský 1925 i pro třetí sjezd čs. právníků v Bratislavě 1930) podává v tomto spise podrobnější rozbor jednak metody kriminálně statistické, jednak výsledků kriminální statistiky v zemích českých za války a v období poválečném. Správně zdůrazňuje, že nutno přesně lišiti nauku o trestněprávních normách od nauky o zločinu jako společenském zjevu, ježž možno studovati dvěma metodami, statistickou a zkoumáním jednotlivých případů. Obojí postup pokládá za technicky vhodný k zjišťování pravidelnosti v jevech zločinných (kriminální etiologie) a jde jen o přiměřenou kombinaci obou způsobů (14). Kriminální statistika podává rámeček, pozorování jednotlivých případů přísluší jej vyplniti, po př. popraviti obraz daný kriminální statistikou, pokud je takto možné hlubší proniknutí skutečnosti a náleží mu konečně ty úkoly, které se vymykají kriminální statistice pracující s velkými čísly.

Ohraničiv tak kriminální statistiku jako metodu badání od metod právnických i od zkoumání jednotlivých případů, přistupuje k nejzajímavější části svého pojednání, totiž k rozboru momentů, jež právě po dobu, o níž chce jednati, činí statistická zjištění pochybnými. Vychází tu od známého rozlišení Ferriho mezi zločinností skutečnou (počet činů skutečně spáchaných), zjevnou (počet činů úřadům oznámených) a zákonnou (počet činů, pro něž došlo k odsouzení), jež však prohlubuje tím, že si uvědomuje, že i rozpětí mezi těmito třemi skupinami dat se podstatně mění jednak změnami, jež prodělávají jednotlivé pojmové znaky trestných činů (kupní síla peněz při deliktech majetkových), jednak změnami norem, jednak různou aplikací norem i různou intenzitou a pohotovostí trestního stíhání, konečně vlivem přesunů v obyvatelstvu. Všechny tyto momenty působily za války a přímo po válce mnohem intenzivněji, než v dobách normálních, což činí studium kriminální statistiky těchto let úlohou velmi obtížnou a autor pěkně a přehledně ukazuje vliv jednotlivých těchto momentů.

Zdůrazniv takto momenty, které by spíše daly očekávati pokles čísel kriminální statistiky, upozorňuje na nápadné zvýšení těchto cifer během války a snaží se podrobněji je rozebrati jednak podle druhů trestných činů, jednak podle povahy pachatelů a způsobu ukládaných trestů i také pokud jde o teritoriální rozdělení zločinnosti.

Pokud jde o druhy trestných činů, rozeznává dvě skupiny. První, k níž počítá krádež a zločiny podle §§ 81, 83 a 98 tr. z., jsou charakterisovány nápadným vzestupem za války; druhá, k níž patří všechny ostatní činy, vykazují za války pokles, naproti tomu po válce vzestup, ježž ovšem v některých z nich, jako vražda a loupež, je jen dočasný v letech 1920—1921. Autor upozorňuje zvláště na souvislost poklesu násilných zločinů za války s poklesem konsumu alkoholu.

Pokud jde o osobní vlastnosti pachatelů stopuje S. zvláště nápadný vzestup zločinnosti ženské, ježž trvá ještě několik let po skončení války. Zločinnost mladistvých vykazuje pohyb obdobný, jenže se vrací do normální míry dříve, než zločinnost ženská. Osoby ženaté a vdané zúčastní se za války zločinnosti v míře vyšší, než svobodní; naproti tomu po válce podíl svobodných na krádežích stoupá, kdežto co do ostatních činů klesá. Za války je též nápadný zvýšený podíl osob trestně zachovalých, ježž klesá v době, kdy zločinnost se vrací do normálních kolejí. Z toho, že tresty za války ukládané byly poměrně nízké, usuzuje, že převahu měly delikty rázu lehkého. Rovněž dokládá statisticky známý fakt, že na zvýšené zločinnosti hlavní podíl měla střediska průmyslová a kraje chudé.

Celkem autor sám ukazuje, že jeho studie nepřináší nových objevů ani co do poznatků kriminálněetiologických, ani co do požadavků kriminálněpolitických. Pokud o etiologii zločinnosti jde, potvrzuje jeho studium známé zjevy, že totiž zpravidla pohyb deliktů majetkových je opačný, než deliktů násilných, že také krádež vykazuje jiný pohyb než

podvod a zpronevěra, že těžké zločiny vykazují poměrně méně nápadné změny, než delikty lehké a pod. Zajímavý je jeho závěr, že válečná zločinnost podmíněna je více vnějšími vlivy, než dispozicí obyvatelstva. Pokud jde o kriminálněpolitické závěry, omezuje se autor na několik poznámek rázu spíše obecného, z nichž vyvozuje správnost stanoviska, jež co do způsobu trestní represe zaujala čs. osnova trestního zákona.

Ačkoliv tedy vědecké výtěžky práce S., jak ostatně vyplývá z povahy věci, a jak též je patrné na analogických pracích v cizině podniknutých, nejsou valné, vítám jeho spis jako svědomitě doplnění chudé naší literatury kriminálně sociologické. Materiál snesený zpracován je, pokud přehlédnouti mohu, přesně, též cizí literaturu přibral měrou velmi záslužnou; jako pramen dalších studií má práce S. zvláštní cenu i tím, že autor přibral k svým zjištěním i úřední zprávy státních zastupitelstev a vrchních státních zastupitelstev o pohybu zločinnosti ve zkoumaných letech.

K a l l a b.

Kantova Kritika čistého rozmyslu. Přeložil, úvodem, životopisem a rejstříkem věcným a osobním opatřil prof. Frant. Krejčí. Nakladem České Akademie věd a umění, Praha 1930. Stran LXII + 567. Cena 75 Kč. —

Referuji-li v právnickém časopise o překladu nesmrtelné Kantovy Kritiky, pak má to svůj důvod nejen v tom, že záslužná a obětavá překladatelská práce seniora českých filosofů prof. Krejčího zaslouží ve všech, i odborných, kruzích uctivé pozornosti, nýbrž také a hlavně v tom, že Kant a fenomenologická noetika vůbec má svůj zvláštní význam pro právní vědu, a jmenovitě též českou právní vědu, jelikož sloužila za základ výstavbě moderní normativní teorie právní. Stejně blízký vztah jako k této teorii má pak, jak známo, Kantova filosofie k Englišově teorii hospodářské. Povážíme-li pak, že český překlad Kritiky vychází v době, ve které filosofie i odborné vědy přimkly se k moderním směrům anglickým, francouzským a americkým, a konečně v době, v níž na vázkách subjektivního hodnocení života zájem o rozumové problémy a „láska k pravdě“ (filosofia) vůbec tolik ustoupila do pozadí touze po smyslovém vzruchu a harmonii porušujícímu materialismu, jsou oprávněny plně obavy, zda získá si překlad Kritiky alespoň jen o několik desítek širší okruh čtenářů, nežli budou frekventanti seminářů filosofických fakult, čtoucích toto dílo více méně z přinucení, a hrstka těch, kteří si přinesli do života smysl a schopnost reakce na kouzlo absolutního myšlení. Ne bez jisté chlouby pak lze zde tvrditi, že za nynější myšlenkové situace ve filosofických i odborných kruzích budou to snad jedině členové právnického českého dorostu, vychovaného Weyrem a Englišem (jíž třetí hlava právněfilosofického českého světa Kallab jest Kantovi značně vzdálena), kteří budou pročitati stránky Krejčího překladu, nikoliv, aby seznali část, a to minulou část vývoje filosofického myšlení, jak tomu asi bude, pokud se vůbec překlad bude čísti, na jiných stranách, nýbrž aby seznali myšlenkovou basi, na které jsou vybudovány nauky jejich učitelů, a aby po případě dále pomoci ni pracovali, a budou tedy asi jedinými, kteří pochopí Kantovu Kritiku jako dosud živoucí zdroj pro myšlenkovou práci odbornou.

Překlad Kantovy Kritiky vychází v poměrně pozdní době, dávno po smrti Durdíkové, Zábové, a ani znamenitý, nedávno zemřelý prof. Hoppe nedočkal se, aby mohl překladatelské práce Krejčího použití k rozšíření a prohloubení poznání Kanta mezi svými žáky. Překlad Krejčího jest velikým a obětavým splacením dluhu, který měly starší generace vůči mladým adeptům filosofického myšlení, kteří nebyli v nejvíce případech s to, aby zdolali překážku těžkého a dávno přezilého Kantova slohu a jeho němčiny, a byli tak nuceni omezovati své poznání tohoto největšího filosofického zjevu novověké Evropy na Zábův překlad „Prolegomen“ a Papírníkův překlad „Základů k metafysice mravů“, splá-

cením dluhu, které, což zvláště budiž zdůrazněno, jest vykonáno filosofem nikoliv z tábora idealistického.

Nebývá obyečně zvykem zdůrazňovati při překladech práci překladatelovu, než u díla tak těžkého a hutného, v němž každá jednotlivá věta jest překladatelským problémem, nemožno než s úctou se pozastaviti nad velikou prací předního našeho filosofa. Úkolem povolaných činitelů pak bude, aby posoudili, do jaké míry se nesnadný úkol překladateli podařil.

Překladatel doprovodil svůj překlad instruktivním přehledem Kantovy filosofie a Kantovým životopisem. Zvláště dlužno pak zdůrazniti, že Krejčího překlad představuje současně překlad I. a II. vydání Kritiky (1781 a 1787), a to tak, že odchylné znění I. vydání jest připojeno v Dodatcích (str. 509—556). Podrobněji nelze se arci zabývat v právnickém časopise tímto překladem, a přítomný referát, vlastně konstatování překladu, má býti výhradně upozorněním naň. CH.

Handwörterbuch der Soziologie. V Německu začíná vycházeti po částech v nakladatelství F. Enkeho, Stuttgart, „Handwörterbuch der Soziologie“, který vydává Alfred Vierkandt, profesor sociologie na universitě v Berlíně. Mezi spolupracovníky jsou známý W. Sombart, který vede hospodářskou část a má v prvním svazku stati: „Arbeiter“, „Beruf.“ dále F. Oppenheimer. Z jiných statí prvního svazku ztamenáváme: Briefs: Betriebssoziologie; J. Wolf: Bevölkerungsfrage; A. Grabowsky: Bolschewismus; A. Meusel: Bürgertum; W. Koppers: Ehe und Familie. CH.

Dr. Václav Hora: **Soustava exekučního práva** se zřetelem ke Slovensku a Podkarpatské Rusi. — 1930, 304 stran. Nákladem vlastním. — Na toto dílo jsme již v tomto časopisu (ročník 1930, str. 109) upozornili. Nyní na ně upozorňujeme znovu. Je jedinou českou soustavou exekučního práva, platnou nyní v celé oblasti čes. státu. Praktická potřeba jak studujících, tak i právníků z povolání vyžadovala již takového soustavného díla. Prof. Hora vydal je přes to, že se připravuje jednotný exekuční řád pro celý stát. I když snad v tomto novém zákoně budou odchylky od dosavadních zákonů, tedy dílo Horovo v II. vydání bude moci býti přízřebou novému zákonnému stavu. Dílo Horovo vzniklo sice z jeho akademických přednášek, avšak obsahuje úplný systém celého exekučního práva. Jest proto cennou pomůckou i pro praktika. V knize však postrádáme jednak přehled obsahu a jednak rejstřík věcný, který nyní pro praxi jest naléhavou potřebou. — Prof. Hora zcela důvodně nepojednává o rozmanitých sporných otázkách. Jeho úmyslem bylo dáti stručné poučení o předpisech zákona a tento jeho úmysl je také splněn. Kdo chce řešiti sporné otázky, musí nahlédnouti do podrobnějších studií, jmenovitě do komentáře. Tohoto budeme po vydání nového exekučního řádu nezbytně potřebovati a dílo prof. Hory jest pro něj velmi cennou pomůckou. Hlavně po stránce jazykové a po stránce přesnosti výrazové bude spis Horův velmi dobrou průpravou pro literární práci. F. Brychta.

Slovník veřejného práva československého. Pořádají JUDr. Emil Hácha, první prezident Nejvyššího správního soudu, JUDr. Jirí Hoetzl, profesor Karlovy university v Praze, JUDr. František Weyr, profesor Masarykovy university v Brně a JUDr. Karel Laštovka, profesor Komenského university v Bratislavě. Redakční tajemník JUDr. Jiří Havelka, vrchní odborový rada ministerstva železnic, Brno. Nakladatelství: Polygrafia a Rudolf M. Rohrer v Brně.

Před nedávnem vyšly XXI. sešit (II. svazku, str. 721—800), jimž toto souborné dílo, obsahující soustavný výklad veškerého veřejného práva československého, pocházející od velké řady povolaných autorů domácích (československých a německých), překročilo první polovici proponovaného svého obsahu, přináší tato hesla: Nadace (Emanuel Hermann-

Otavský), Náhrada škody ve veřejném právu (Jan Matějka), Nájem území (Bohuš Tomsa), Nakažlivé nemoci (Rudolf Chaloupka), Nakladatelství (Karel Kizlink), Nalezené věci (Josef Hoffmann), Národ (Fr. Weyr), Národní banka Československá (Vilém Pospíšil), Národní shromáždění (Fr. Weyr), Národní výbor (Vratislav Kalousek), Nařízení (Jiří Hoetzel).

V těchto dnech pak vyšel nový (XXII.) sešit s tímto obsahem: Dokončení hesla Nařízení (Hoetzel), Nedělní klid (Rud. Vaněček), Nedíl zemědělský (C. Horáček st.), Nejvyšší soud (Aug. Popelka), Nejvyšší správní soud (Emil Hácha).
F. W.

B. Mirkiné-Guetzévitch: **Les nouvelles tendances du droit constitutionnel.** Paris, Marcel Giard, 1931, 218 str.

Edwin R. A. Seligman: **O dopadu a přesunu daní.** S předmluvou prof. Dr. Jos. Macka. Přeložil Ing. Ant. Patočka. Nakl. Orbis, Praha, 1931, 192 stran.

Prof. Dr. Adolf Merkl: **Obecné právo správní.** Díl první, 184 str. (Sbírka spisů právnických a národohospodářských, svazek 51, 1931, Praha—Brno, nakladatelství Orbis.) Právě vyšel český překlad této významné publikace, pořízený p. JUC. Václavem Chytilém. O německém originále bylo již svého času v tomto časopise referováno.

První díl obsahuje dvě části: Základní pojmy nauky o správním právu (Pojem správy. Správa a zákonodárství. Správa a soudnictví. Správa a metajuristický stát. Hlavní dějinné typy správy. Správní právo. Nauka o správním právu) a Právní řád správy (Prameny správního práva. Subjektivní právo veřejné. Správní uvažování. Postavení správy ve stupňovité výstavbě právního řádu). Druhý díl překladu vyjde po prázdninách.
W.

V souborném, pod protektorátem Masarykovy Akademie práce vydaném díle „Vlastivěda“ vyšel právě svazek, označený jako díl pátý a nadepsaný „Stát“. Čítá 706 stránek a obsahuje kromě řady instrukčních pojednání velký počet velmi zdařilých vyobrazení a příloh. Odbornou redakci měl prof. Dr. Jan Kapras. Uvádíme aspoň tituly jednotlivých článků, jakož i jejich autory: Dr. Jan Kapras, profesor Karlovy university: Předmluva — Dr. Jaroslav Kallab, profesor Masarykovy university: Idea státu — Dr. Jan Kapras, profesor Karlovy university: Vývoj státního území československého — Dr. Jan Kapras, profesor Karlovy university: Dějiny ústavy a správy v československém státě — Dr. Rudolf Rauscher, profesor Komenského university: Ústavní dějiny na Slovensku a v Podkarpatské Rusi — Dr. František Weyr, profesor Masarykovy university: Ústava ČSR. — Dr. Jan Kapras, profesor Karlovy university: Jazykové a národnostní dějiny v české koruně — Dr. František Čáda, profesor Masarykovy university: Jazyková otázka na Slovensku a Podkarpatské Rusi — Dr. Cyril Horáček ml., profesor Karlovy university: Dnešní stav národnosti a jazykové otázky u nás — Jos. Škába, vládní tajemník ministra vnitra: Národní organizace v ČSR. — Dr. Vratislav Bušek, profesor Komenského university: Historický vývoj poměru státu k církvím v zemích koruny české — Dr. Vratislav Bušek, profesor Komenského university: Poměr mezi státem a církví na Slovensku a v Podkarpatské Rusi — Dr. Vratislav Bušek, profesor Komenského university: Poměr státu k církvi v ČSR. — Dr. Jan Kapras, profesor Karlovy university: Dějiny soudní organizace v českém státě — Dr. Th. Saturník, profesor Karlovy university: O vývoji soudnictví na Slovensku a v Podkarpatské Rusi — Dr. Miloš Šťastný, docent Karlovy university: Všeobecný přehled soudnictví v Československu — Dr. Miloš Šťastný, docent Karlovy university: Cívilní soudnictví v Československu — Dr. Vladimír Solnař, docent Karlovy university: Trestní soudnictví v Československu — Dr. Jar. Veselá, docent Karlovy university: Kriminologie — Em. Capek, redaktor: Poli-

tický vývoj a strany v ČSR. — Dr. J. Auerhan, prezident Státního úřadu statistického a R. Turčín, asistent vysoké školy obchodní: Češi a Slováci za hranicemi — Dr. Jan Kapras, profesor Karlovy university: Česká organisace vojenská do válek napoleonských — Dr. V. J. Hauner, vice-president Čsl. vědeckého ústavu vojenského: Armáda od r. 1792 do r. 1914 — Dr. Fr. Steidler, přednosta archivu Památníku osvobození: Československé zahraniční vojsko (legie) — Vladimír Kajdoš, pplk. gen. štábu, a J. Kohoutek, major gen. štábu: Vývoj organisace čsl. branné moci od převratu — Dr. Jan Kapras, profesor Karlovy university: Ze zahraniční politiky českého státu — Dr. Vl. Vochoč, vrchní komisař ministerstva zahraničí: Základy mezinárodního postavení ČSR. — Dr. J. Janovský, docent Karlovy university a odb. rada ministerstva sociální péče: Zákonodárné práce od převratu — Dr. Václav Joachim, odb. přednosta ministerstva vnitra: Veřejná správa v ČSR. — Dr. Jan Matějka, profesor Karlovy university: Kontrola moci výkonné.

Leopold Boissier a prof. B. Mirkine-Guetzévitch: *Annuaire interparlementaire*, 1931 (první ročník), Paříž, naklad. Delagrave, 747 str. Jde o dílo, které jest zamýšleno jako periodická publikace. Vychází pod protektorátem Meziparlamentární unie a Mezinárodního Institutu pro veřejné právo. Obsahuje přehled ústavní organisace (věcné a osobní) a pracovních metod, jakož i činnosti všech samostatných států světa. Na části, týkající se republiky československé, spolupracovali prof. Dr. Weyr a tajemník československého vyslanectví v Paříži Miloš Šafránek.

W.